

BIDAR

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

15. března 2005*

Ve věci C-209/03,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES podaná rozhodnutím High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) (Spojené království) ze dne 12. února 2003, došlým Soudnímu dvoru dne 15. května 2003, v řízení

The Queen, na žádost:

Danyho Bidara

proti

London Borough of Ealing,

Secretary of State for Education and Skills,

* Jednací jazyk: angličtina.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení: V. Skouris, předseda, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts (zpravodaj) a A. Borg Barthet, předsedové senátů, J.-P. Puissochet, R. Schintgen, N. Colneric, M. Ilešič, J. Malenovský, J. Klučka a U. Løhmus, soudci,

generální advokát: L. A. Geelhoed,

vedoucí soudní kanceláře: H. von Holstein, zástupce vedoucího soudní kanceláře,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 28. září 2004,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za D. Bidara R. Scannellem a M. Soorjoem, barristers, a J. Luqmani, solicitor,

— za vládu Spojeného království R. Caudwell, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s E. Sharpston, QC, a C. Lewisem, barrister,

— za dánskou vládu J. Moldem, jako zmocněncem,

— za německou vládu C.-D. Quassowskim a A. Tiemann, jako zmocněnci,

- za francouzskou vládu G. de Bergues a C. Bergeot-Nunes, jako zmocněnci,

- za nizozemskou vládu C. M. Wissels a H. G. Sevenster, jako zmocněnkyněmi,

- za rakouskou vládu E. Riedlem, jako zmocněncem,

- za finskou vládu T. Pynnä, jako zmocněnkyní,

- za Komisi Evropských společenství N. Yerrell a M. Condou, jako zmocněnkyněmi,

po vyloučení stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 11. listopadu 2004,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu prvního pododstavce článku 12 ES a článku 18 ES.

- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi D. Bidarem na jedné straně a London Borough of Ealing a Secretary of State for Education and Skills (ministrem školství a odborného vzdělávání) na straně druhé ohledně zamítnutí jeho žádosti o dotovanou studentskou půjčku směřující k pokrytí jeho životních nákladů.

Právní rámec

Právní úprava Společenství

- 3 První pododstavec článku 12 ES stanoví:

„V rámci použití této smlouvy, aniž jsou dotčena její zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.“

- 4 Článek 18 odst. 1 ES zní takto:

„Každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených v této smlouvě a v opatřeních přijatých k jejímu provedení.“

5 Článek 149 ES stanoví:

„1. Společenství přispívá k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a za jejich kulturní a jazykovou rozmanitost.

2. Činnost Společenství je zaměřena na:

- rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států;
- podporu mobility studentů a učitelů, také prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítáváním doby studia;
- podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi;
- rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné vzdělávacím systémům členských států;
- podporu rozvoje výměn mládeže a pedagogických pracovníků;

— podporu rozvoje dálkového vzdělávání.

[...]

4. Rada, aby přispěla k dosažení cílů uvedených v tomto článku:

— postupem podle článku 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů přijímá podpůrná opatření, s vyloučením harmonizace právních a správních předpisů členských států;

— vydává na návrh Komise kvalifikovanou většinou doporučení.“

- 6 Směrnice Rady 90/364/EHS ze dne 28. června 1990 o právu pobytu (Úř. věst. L 180, s. 26; Zvl. vyd. 20/01, s. 3) stanoví ve svém článku 1 odst. 1, že členské státy udělí právo pobytu státním příslušníkům členských států, kterým toto právo nevzniklo na základě jiných ustanovení práva Společenství, a jejich rodinným příslušníkům za podmínky, že mají pro sebe i pro své rodinné příslušníky uzavřeno nemocenské [zdravotní] pojištění vůči všem rizikům v hostitelském členském státě a mají dostatečné finanční prostředky, aby se během svého pobytu nestali zátěží pro sociální pomoc tohoto státu.

7 Podle článku 3 této směrnice právo pobytu trvá, pokud oprávněné osoby splňují podmínky stanovené v článku 1 této směrnice.

8 Podle sedmého bodu odůvodnění směrnice Rady 93/96/EHS ze dne 29. října 1993 o právu pobytu pro studenty (Úř. věst. L 317, s. 59; Zvl. vyd. 06/02, s. 250):

„[...] za současného stavu práva Společenství nespadá podpora poskytovaná studentům, jak vyplývá z judikatury Soudního dvora, do oblasti působnosti Smlouvy [EHS] ve smyslu článku 7 této smlouvy [následně článek 6 Smlouvy ES, nyní po změně článek 12 ES].“

9 Tato směrnice stanoví ve svém článku 1:

„Pro upřesnění podmínek usnadňujících výkon práva pobytu a s cílem zajistit přístup k odbornému vzdělání bez diskriminace pro státního příslušníka členského státu, který byl přijat k odbornému vzdělávání v jiném členském státě, přiznávají členské státy právo pobytu každému studentovi, který je státním příslušníkem členského státu a který nepožívá toto právo na základě jiných právních předpisů Společenství, a rovněž manželce nebo manželovi studenta a nezaopatřeným dětem, pokud student prokáže dotyčnému vnitrostátnímu orgánu prohlášením nebo obdobnými prostředky, které si zvolí a které jsou přinejmenším rovnocenné, že má dostatečné prostředky, aby se nestal během svého pobytu zatížením pro systém sociálního zabezpečení hostitelského členského státu, a za podmínky, že je zapsán do uznaného vzdělávacího zařízení, aby v něm jako hlavní činnost získal odborné vzdělání, a že má v hostitelském členském státě uzavřeno nemocenské [zdravotní] pojištění vůči všem rizikům.“

10 Článek 3 uvedené směrnice stanoví:

„Tato směrnice nezakládá pro studenty požívající právo pobytu nárok na výplatu stipendií od hostitelského státu.“

- 11 Směrnice 90/364 a 93/96 byly zrušeny s účinkem od 30. dubna 2006 směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků volně se pohybovat a pobývat na území členských států (*neoficiální překlad*) (Úř. věst. L 229, s. 35), která musí být podle svého článku 40 provedena členskými státy do 30. dubna 2006.

Vnitrostátní právní úprava

- 12 V Anglii a Walesu je finanční podpora, kterou využívají studenti pro pokrytí svých životních nákladů v souladu s Education (Student Support) Regulations 2001 [nařízení z roku 2001 o výuce (finanční podpora poskytovaná studentům), dále jen „Student Support Regulations“], udělována především prostřednictvím půjček.
- 13 Na základě Student Support Regulations obdrží studenti, kteří jsou příjemci půjčky 75 % z maximální částky této půjčky, přičemž zbývajících 25 % je udělováno v závislosti na finanční situaci studenta a jeho rodičů nebo partnera. Půjčka je poskytována s úrokovou sazbou spojenou smírou inflace a v důsledku toho nižší, než

je běžná sazba komerční půjčky. Půjčka je splatná poté, co student ukončil svá studia a za podmínky, že dosahuje příjmu vyššího než 10 000 GBP. Pokud tomu tak je, platí každý rok částku odpovídající 9 % části jeho příjmů vyšší než 10 000 GBP až do splacení celkové částky půjčky.

- 14 Podle článku 4 Student Support Regulations může osoba využívat studentskou půjčku na určené studium, pokud její situace patří mezi situace uvedené v příloze 1 („Schedule 1“) Student Support Regulations.
- 15 Na základě odstavce 1 této přílohy může osoba využívat studentskou půjčku, pokud je usazená ve Spojeném království ve smyslu Immigration Act 1971 (zákon z roku 1971 o přistěhovalectví) a pokud splňuje podmínky bydliště určené v odstavci 8 téže přílohy, a sice:
- a) má obvyklé bydliště v Anglii nebo ve Walesu první den prvního akademického roku studia;
 - b) měla během období tří let předcházejícího tomuto dni obvyklé bydliště ve Spojeném království nebo na Ostrovech a
 - c) její bydliště ve Spojeném království nebo na Ostrovech nesloužilo v žádném okamžiku tohoto tříletého období zcela nebo hlavně k tomu, aby získala vzdělání v celodenním studiu.

- 16 Co se týče migrujících pracovníků a členů jejich rodin, na které se vztahuje nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15), odstavce 4 až 6 přílohy 1 Student Support Regulations jim neukládají, aby byli usazeni ve Spojeném království a podřizují nárok na studentskou půjčku stejným podmínkám bydliště, přičemž se má za to, že splňují požadavek týkající se obvyklého bydliště stanovený v odst. 8 písm. b) uvedené přílohy od doby, kdy pobývají v Evropském hospodářském prostoru.
- 17 Podle Immigration Act 1971 je osoba usazena ve Spojeném království, pokud tam obvykle pobývá, aniž by byla podrobena jakémukoliv omezení, co se týče doby, po kterou se na území může zdržovat.
- 18 Nicméně ze spisu vyplývá, že podle britských právních předpisů nemůže státní příslušník jiného členského státu obdržet jako student status osoby usazené ve Spojeném království.
- 19 Co se týče školného, Student Support Regulations upravují finanční podporu, která je poskytována za stejných podmínek státním příslušníkům Spojeného království a státním příslušníkům jiných členských států.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 20 V srpnu 1998 D. Bidar, francouzský státní příslušník, vstoupil na území Spojeného království, když doprovázel svou matku, která se tam měla podrobit léčeni. Je

nesporné, že ve Spojeném království žalobce bydlel u své babičky – a to na její náklady, a studoval na střední škole, kterou ukončil, aniž by kdy podal žádost o sociální podporu.

- 21 V září 2001 započal studium ekonomie na University College London.
- 22 Třebaže byl D. Bidar příjemcem podpory z titulu svého školného, žádost o finanční podporu ve formě studentské půjčky určené na pokrytí jeho životních nákladů mu byla zamítnuta z důvodu, že nebyl usazen ve Spojeném království.
- 23 V žalobě podané proti tomuto zamítavému rozhodnutí žalobce v původním řízení tvrdí, že Student Support Regulations tím, že váže udělení studentské půjčky státnímu příslušníkovi členského státu na podmínku, že je tento státní příslušník usazen ve Spojeném království, zavedlo diskriminaci zakázanou podle článku 12 ES. Podpůrně uplatňuje, že pokud by mělo být připuštěno, že udělení stipendia nespadá do působnosti Smlouvy, v případě žádosti o podporu ve formě dotované půjčky je tomu jinak.
- 24 Secretary of State for Education and Skills, orgán odpovědný za přijetí Student Support Regulations, naopak uplatňuje, že udělení podpory pro úhradu životních nákladů, ať již ve formě stipendia nebo půjčky, nespadá do oblasti působnosti článku 12 ES, jak Soudní dvůr uznal ve svých rozsudcích ze dne 21. června 1988, Lair (39/86, Recueil, s. 3161) a Brown (197/86, Recueil, s. 3205). I když by takováto podpora spadala do působnosti Smlouvy, podmínky jejího udělení zaručují existenci přímého vztahu mezi příjemcem podpory a státem, který ji financuje.

- 25 Postupující soud poznamenává, že studentské půjčky představují pro stát náklady, a to z důvodu snížené úrokové sazby a možných problémů se splácením, přičemž tyto náklady Secretary of State for Education and Skills odhaduje na částku odpovídající 50 % částky půjček. Průměrná půjčka poskytovaná studentům na akademický rok 2000/01 měla být 3 155 GBP. Pokud by 41 713 státních příslušníků Evropské unie, kteří studovali v Anglii a Walesu v průběhu tohoto roku, aniž by tam byli usazeni, bylo příjemci studentské půjčky, výše pravděpodobných nákladů pro stát by tedy byla 66 milionů GBP.
- 26 Podle předkládajícího soudu se na žalobce v původním řízení nevztahují ustanovení nařízení č. 1612/68 a nemůže uplatňovat žádný nárok na získání studentské půjčky na základě směrnice 93/96.
- 27 Za těchto podmínek se High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující otázky:
- „1) Zůstává s přihlédnutím k rozsudkům Soudního dvora Evropských společenství ze dne 21. června 1988, Lair [výše uvedený] a Brown [výše uvedený] k vývoji práva Evropské unie, což zahrnuje i přijetí článku 18 ES, a k vývoji, pokud jde o pravomoci Evropské unie v oblasti vzdělávání, podpora na životní náklady, která se týká studentů studujících na univerzitě, poskytovaná ve formě a) dotovaných půjček nebo b) stipendií, nadále mimo rozsah působnosti Smlouvy ES pro účely článku 12 ES a zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti?
- 2) Pokud bude na jednu nebo druhou část první otázky dána záporná odpověď a pokud podpora na životní náklady pro studenty ve formě stipendií nebo

půjček od nynějška spadá do působnosti článku 12 ES, jaká kritéria musí vnitrostátní soud použít pro určení, zda podmínky udělení takovéto podpory jsou založeny na objektivně odůvodněných hlediscích nezávislých na státní příslušnosti?

- 3) Pokud bude na jednu nebo druhou část první otázky dána záporná odpověď, je možné dovolávat se článku 12 ES pro vznesení nároku na získání podpory na životní náklady od data předcházejícího den vydání rozsudku Soudního dvora v projednávané věci a [pokud ne] musí být učiněna výjimka pro ty, kteří před tímto datem zahájili soudní řízení?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 28 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda za současného stavu práva Společenství podpora poskytovaná studentům, kteří studují na vysoké škole, určená na pokrytí jejich životních nákladů a udělovaná ve formě dotované půjčky nebo stipendia spadá mimo rámec působnosti Smlouvy ES a zejména prvního pododstavce čl. 12 ES.

- 29 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že na žalobce v původním řízení se nevztahuje nařízení č. 1612/68.

- 30 V tomto kontextu se chce předkládající soud dozvědět, zda podpory poskytované studentům na pokrytí jejich životních nákladů spadají do oblasti působnosti Smlouvy ve smyslu prvního pododstavce čl. 12 ES, podle kterého, aniž jsou dotčena zvláštní ustanovení Smlouvy, je v rámci jejího použití zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.
- 31 Pro posouzení oblasti působnosti smlouvy ve smyslu článku 12 ES je třeba vzít v úvahu tento článek ve spojení s ustanoveními Smlouvy týkajícími se občanství Unie. Status občana Unie je totiž předurčen být základním statusem státních příslušníků členských států umožňujícím těm, kteří se nacházejí ve stejné situaci, požívat bez ohledu na jejich státní příslušnost stejného právního zacházení, s výhradou výjimek, které jsou v tomto ohledu výslovně stanoveny (rozsudky ze dne 20. září 2001, Grzelczyk, C-184/99, Recueil, s. I-6193, body 30 a 31, a ze dne 2. října 2003, Garcia Avello, C-148/02, Recueil, s. I-11613, body 22 a 23).
- 32 Podle ustálené judikatury se občan Unie, který legálně pobývá na území hostitelského členského státu, může dovolávat článku 12 ES ve všech situacích spadajících do oblasti působnosti *ratione materiae* práva Společenství (rozsudky ze dne 12. května 1998, Martínez Sala, C-85/96, Recueil, s. I-2691, bod 63, a výše uvedený Grzelczyk, bod 32).
- 33 Tyto situace zahrnují zejména ty, které spadají pod výkon základních svobod zaručených Smlouvou, a ty, které spadají pod výkon svobody přiznané článkem 18 ES volně se pohybovat a pobývat na území členských států (viz rozsudek ze dne 24. listopadu 1998, Bickel a Franz, C-274/96, Recueil, s. I-7637, body 15 a 16, jakož i výše uvedené rozsudky Grzelczyk, bod 33, a Garcia Avello, bod 24).

- 34 Kromě toho nic v textu Smlouvy neumožňuje mít za to, že když se studenti, kteří jsou občany Unie, přemístí do jiného členského státu, aby tam studovali, jsou zbaveni práv přiznaných Smlouvou občanům Unie (výše uvedený rozsudek Grzelczyk, bod 35).
- 35 Jak vyplývá z rozsudku ze dne 11. července 2002, D’Hoop (C-224/98, Recueil, s. I-6191, body 29 až 34), státní příslušník členského státu, který se odebere do jiného členského státu, kde studuje na střední škole, využívá svobody volného pohybu zaručené článkem 18 ES.
- 36 Je třeba kromě toho upřesnit, že státní příslušník členského státu, který jako žalobce v původním řízení bydlí v jiném členském státě, kde studuje na střední škole, kterou ukončí, aniž by vůči němu bylo namítáno, že nemá k dispozici dostatečné prostředky nebo zdravotní pojištění, požívá práva pobytu na základě článku 18 ES a směrnice 90/364.
- 37 Co se týče dávek sociální péče, Soudní dvůr ve svém rozsudku ze dne 7. září 2004, Trojani (C-456/02, Recueil, s. I-7573, bod 43) rozhodl, že občan Unie, který není hospodářsky činný, se může dovolávat prvního pododstavce čl. 12 ES, pokud v hostitelském státě po určitou dobu legálně pobýval nebo pokud má povolení k pobytu.
- 38 Je pravda, že Soudní dvůr rozhodl ve svých výše uvedených rozsudcích Lair a Brown (body 15 a 18), že „za současného stavu vývoje práva Společenství podpora poskytovaná studentům na životní náklady a vzdělání v zásadě nespadá do oblasti působnosti Smlouvy o EHS ve smyslu jejího článku 7 (následně článek 6 Smlouvy ES, nyní po změně článek 12 ES)“. V těchto rozsudcích měl Soudní dvůr za to, že

taková podpora spadá jednak do oblasti vzdělávací politiky, která jako taková nebyla podrobena pravomoci orgánů Společenství, a jednak do oblasti sociální politiky, která zůstávala v oblasti pravomoci členských států v rozsahu, v němž nebyla předmětem zvláštních ustanovení Smlouvy o EHS.

- 39 Nicméně od doby vyhlášení výše uvedených rozsudků Lair a Brown zavedla Smlouva o Evropské unii ustanovení o občanství Unie do Smlouvy o ES a doplnila do třetí části této smlouvy v hlavě VIII (nyní hlava XI), kapitolu 3 věnovanou zejména všeobecnému a odbornému vzdělání (výše uvedený rozsudek Grzelczyk, bod 35).
- 40 Tak čl. 149 odst. 1 ES pověřuje Společenství úkolem přispívat k rozvoji kvalitního vzdělávání podporou spolupráce mezi členskými státy, a je-li to nezbytné, podporováním a doplňováním činnosti členských států při plném respektování jejich odpovědnosti za obsah výuky a za organizaci vzdělávacích systémů a za jejich kulturní a jazykovou rozmanitost.
- 41 Na základě odstavců 2 a 4 téhož článku může Rada přijmout podpůrná opatření s vyloučením harmonizace právních a správních předpisů členských států, jakož i doporučení směřující zejména k podpoře mobility studentů a učitelů (viz výše uvedený rozsudek D’Hoop, bod 32).
- 42 S přihlédnutím k těmto skutečnostem, které nastaly po vyhlášení výše uvedených rozsudků Lair a Brown, je třeba mít za to, že situace občana Unie, který legálně pobývá v jiném členském státě spadá do působnosti Smlouvy ve smyslu prvního pododstavce čl. 12 ES s ohledem na získání podpory poskytované studentům ať již ve formě dotované půjčky, nebo stipendia a směřující k pokrytí jeho životních nákladů.

- 43 Tento vývoj práva Společenství je potvrzen článkem 24 směrnice 2004/38/ES, který stanoví ve svém odstavci 1, že každý občan Unie pobývající na území jiného členského státu požívá na základě této směrnice rovného zacházení „v oblasti působnosti Smlouvy“ (*neoficiální překlad*). Jelikož zákonodárce Společenství v odstavci 2 téhož článku upřesnil obsah odstavce 1 tím, že stanovil, že členský stát může, co se týče osob jiných než zaměstnanci, samostatně výdělečné osoby, osoby, které si zachovávají tento status, nebo jejich rodinných příslušníků, omezit udělování podpor na životní náklady ve formě stipendií nebo půjček pro studenty, kteří nenabýlí právo trvalého pobytu, má zákonodárce Společenství za to, že udílení takových podpor je záležitostí, která podle uvedeného odstavce 1 tohoto článku spadá nyní do oblasti působnosti Smlouvy.
- 44 Tento výklad není vyvrácen argumentem vzneseným vládami, které předložily vyjádření, jakož i Komisi týkajícím se omezení a podmínek uvedených v článku 18 ES. Tyto vlády a Komise uvádějí, že ačkoli status občana Unie umožňuje státním příslušníkům členských států dovolávat se prvního pododstavce čl. 12 ES, když vykonávají svobodu volně se pohybovat a pobývat na území těchto států, jejich situace spadá v souladu s čl. 18 odst. 1 ES do rozsahu působnosti Smlouvy ve smyslu článku 12 ES pouze s výhradou omezení a podmínek stanovených v této smlouvě a opatření přijatých k jejímu provedení, zejména včetně těch stanovených směrnicí 93/96. Jelikož článek 3 této směrnice vylučuje pro studenty využívající právo pobytu nárok na výplatu stipendií na životní náklady, tato stipendia nadále zůstávají mimo rozsah působnosti Smlouvy.
- 45 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že studenti, kteří se odeberou do jiného členského státu za účelem, aby tam započali studium na vysokých školách nebo v něm pokračovali, a kteří tam za tímto účelem požívají práva pobytu na základě směrnice 93/96, jistě nemohou založit na této směrnici žádný nárok na platbu podpory na své životní náklady.

- 46 Nicméně článek 3 směrnice 93/96 není překážkou tomu, aby se státní příslušník členského státu, který na základě článku 18 ES a směrnice 90/364 legálně pobývá na území jiného členského státu, kde zamýšlí započít studium na vysoké škole nebo v něm pokračovat, dovolával během tohoto pobytu základní zásady rovného zacházení zakotvené v prvním pododstavci čl. 12 ES.
- 47 V kontextu, jako je ten ve sporu v původním řízení, kde právo pobytu žadatele o podporu není zpochybněno, je kromě toho irelevantní tvrzení některých vlád, které předložily vyjádření, podle kterého právo Společenství ponechává členskému státu možnost shledat, že státní příslušník jiného členského státu, který využívá sociální dávky, přestal splňovat podmínky, kterým podléhá jeho právo pobytu a popřípadě přijmout při dodržení omezení stanovených právem Společenství opatření k tomu, aby tento státní příslušník opustil území (viz výše uvedené rozsudky Grzelczyk, bod 42, a Trojani, bod 45).
- 48 S přihlédnutím ke všem výše uvedeným úvahám je třeba odpovědět na první otázku tak, že podpora poskytovaná ať již ve formě dotovaných půjček, nebo stipendií studentům legálně pobývajícím v hostitelském členském státě a směřující k pokrytí jejich životních nákladů spadá do rozsahu působnosti Smlouvy pro účely zákazu diskriminace stanoveného v prvním pododstavci čl. 12 ES.

K druhé otázce

- 49 Svou druhou otázkou chce předkládající soud zjistit kritéria, která musí vnitrostátní soud použít pro určení, zda podmínky udělení podpory, která má pokrývat životní náklady studentů, jsou založeny na objektivně odůvodněných hlediscích nezávislých na státní příslušnosti.

- 50 Za tímto účelem je třeba nejdříve přezkoumat, zda právní úprava dotčená v původním řízení provádí mezi studenty žádající o takovou podporu rozlišení založené na státní příslušnosti.
- 51 V tomto ohledu je třeba připomenout, že zásada rovného zacházení zakazuje nejen zjevnou diskriminaci na základě státního občanství, ale také všechny skryté formy diskriminace, které použitím jiných rozlišovacích kritérií vedou ve skutečnosti ke stejnému výsledku (viz zejména rozsudky ze dne 12. února 1974, *Sotgiu*, 152/73, Recueil s. 153, bod 11; ze dne 27. listopadu 1997, *Meints*, C-57/96, Recueil, s. I-6689, bod 44, a ze dne 26. června 2001, *Komise v. Itálie*, C-212/99, Recueil, s. I-4923, bod 24).
- 52 Co se týče osob, na které se nevztahuje nařízení č. 1612/68, odstavec 1 přílohy 1 Student Support Regulations vyžaduje pro udělení podpory pro studenty, která směřuje k pokrytí jejich životních nákladů, aby dotčená osoba byla usazená ve Spojeném království ve smyslu vnitrostátního práva a aby splňovala určité podmínky, pokud jde o bydliště, a sice podmínku mít v Anglii nebo ve Walesu bydliště první den prvního akademického roku studia a podmínku, že měla během období tří let předcházejícímu tomuto dni bydliště ve Spojeném království nebo na Ostrovech.
- 53 Takové požadavky mohou znevýhodnit hlavně státní příslušníky jiných členských států. Jak podmínka, která vyžaduje od žadatele o tuto podporu, aby byl usazen ve Spojeném království, tak podmínka, která mu ukládá, aby měl bydliště na britském území v době předcházející studiu, totiž může být snadněji splněna státními příslušníky Spojeného království.
- 54 Takové rozdílné zacházení může být odůvodněno, pouze pokud se zakládá na objektivních hlediscích nezávislých na státní příslušnosti dotčených osob a přiměřených legitimnímu cíli sledovanému vnitrostátním právem (viz výše uvedené rozsudky *Bickel a Franz*, bod 27; *D'Hoop*, bod 36; a *Garcia Avello*, bod 31).

- 55 Podle vlády Spojeného království má členský stát právo si zajistit, že příspěvek rodičů nebo studentů prostřednictvím jejich zdanění je nebo bude dostatečný pro odůvodnění udělení dotovaných půjček. Je rovněž tak legitimní vyžadovat skutečný vztah mezi studentem žádajícím o podporu směřující k pokrytí svých životních nákladů a pracovním trhem hostitelského členského státu.
- 56 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že ačkoliv členské státy mají při organizaci a uplatňování svých systémů sociální péče projevovat určitý stupeň finanční solidarity se státními příslušníky jiných členských států (viz rozsudek Grzelczyk, bod 44), je každému členskému státu dovoleno dbát na to, aby se udělení podpor směřujících k pokrytí životních nákladů studentů pocházejících z jiných členských států nestalo nepřiměřenou zátěží, která by mohla mít důsledky na celkovou úroveň podpory, která může být udělena tímto státem.
- 57 Co se týče podpory pokrývající životní náklady studentů, členský stát tak oprávněně může udělovat takovou podporu pouze studentům, kteří prokázali určitý stupeň integrace do společnosti tohoto státu.
- 58 V tomto kontextu nicméně členský stát nemůže vyžadovat od dotčených studentů, aby prokázali vztah k jeho trhu práce. Jelikož znalosti nabyté studentem v průběhu jeho studia na vysoké škole jej obecně nepředurčují k určitému zeměpisnému trhu práce, není totiž situace studenta žádajícího o podporu směřující k pokrytí jeho životních nákladů srovnatelná se situací žadatele o podporu poskytovanou mladým lidem, kteří hledají svoji první práci nebo o dávku při hledání zaměstnání (viz v tomto ohledu výše uvedené rozsudky D’Hoop, bod 38, a ze dne 23. března 2004, Collins, C-138/02, Recueil, s. I-2703, bod 67).
- 59 Naopak existence určitého stupně integrace může být považována za prokázanou konstatováním, že dotčený student po určitou dobu pobýval v hostitelském členském státě.

- 60 Co se týče vnitrostátní právní úpravy, jako je Student Support Regulations, je třeba konstatovat, že záruka dostatečné integrace do společnosti hostitelského členského státu vyplývá z podmínek ukládajících podmínku předchozího bydliště na území tohoto státu, v tomto případě tři roky bydliště vyžadované britskými normami dotčenými v původním řízení.
- 61 Dodatečná podmínka, podle které studenti mají nárok na podporu pokrývající své životní náklady, pouze pokud jsou zároveň usazeni v hostitelském členském státě, by jistě podobně jako podmínka připomenutá v předcházejícím bodě, která vyžaduje bydliště po dobu tří let, mohla odpovídat legitimnímu cíli, který má zaručit, že žadatel o podporu prokáže určitý stupeň integrace do společnosti tohoto státu. Nicméně je nesporné, že právní úprava dotčená v původním řízení vylučuje jakoukoliv možnost státního příslušníka jiného členského státu získat jako student status usazené osoby. Tato právní úprava znemožňuje tedy takovému státnímu příslušníkovi bez ohledu na jeho stupeň skutečné integrace do společnosti hostitelského členského státu uvedenou podmínku splnit, a v důsledku toho využívat právo na podpory pokrývající jeho životní náklady. Takovému zacházení přitom nelze považovat za odůvodněné legitimním cílem, který má tatáž právní úprava zaručit.
- 62 Takové zacházení je totiž překážkou tomu, aby student, státní příslušník členského státu, který pobývá legálně v hostitelském členském státě a který tam absolvoval podstatnou část svého středoškolského studia, a v důsledku toho si vytvořil skutečný vztah ke společnosti tohoto státu, mohl studovat za stejných podmínek jako student, který je státním příslušníkem tohoto státu a nachází se ve stejné situaci.
- 63 Z těchto důvodů je třeba odpovědět na druhou otázku tak, že první pododstavec čl. 12 ES musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která poskytuje studentům nárok na podporu pokrývající jejich životní náklady, pouze pokud jsou usazeni v hostitelském členském státě, a přitom vylučuje, aby státní příslušník jiného členského státu obdržel jako student status usazené osoby, i když tento státní příslušník v hostitelském členském státě legálně pobývá a absolvoval tam podstatnou část svého středoškolského studia, a v důsledku toho si vytvořil skutečný vztah ke společnosti tohoto státu.

Ke třetí otázce

- 64 Svou třetí otázkou se předkládající soud Soudního dvora táže, zda v případě, kdy by měl Soudní dvůr rozhodnout, že podpora směřující k pokrytí životních nákladů studentů spadá do působnosti smlouvy ve smyslu prvního pododstavce čl. 12 ES, mají být časové účinky takového rozsudku omezené.
- 65 Vlády Spojeného království, Německa a Rakouska žádají za téhož předpokladu Soudní dvůr, aby omezil časové účinky svého rozsudku s výjimkou případů, kdy byla před datem vyhlášení tohoto rozsudku zahájena soudní řízení. Na podporu své žádosti se dovolávají zejména finančních dopadů, na které poukázal předkládající soud.
- 66 Je třeba připomenout, že výklad ustanovení práva Společenství, který Soudní dvůr podává, se omezuje na vyjasnění a upřesnění významu a dosahu tohoto ustanovení, tak jak mělo být chápáno a používáno od okamžiku, kdy nabylo účinnosti. Z toho vyplývá, že takto vyložené ustanovení může a musí být soudy použito i na právní vztahy vzniklé a založené před vydáním rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o žádosti o výklad, pokud jsou jinak splněny podmínky umožňující předložit příslušným soudním orgánům spor ohledně použití uvedeného ustanovení (viz rozsudky ze dne 27. března 1980, *Denkavit italiana*, 61/79, Recueil, s. 1205, bod 16, a ze dne 2. února 1988, *Blaizot*, 24/86, Recueil, s. 379, bod 27).
- 67 Soudní dvůr mohou jen výjimečně okolnosti přimět k tomu, aby na základě obecné zásady právní jistoty inherentní právnímu řádu Společenství omezil možnost všech zúčastněných osob dovolávat se ustanovení, jehož výklad podal, za účelem zpochybnění právních vztahů založených v dobré víře (viz výše uvedené rozsudky *Blaizot*, bod 28; ze dne 16. července 1992, *Legros a další*, C-163/90, Recueil, s. I-4625, bod 30, a ze dne 4. května 1999, *Sürül*, C-262/96, Recueil, s. I-2685, bod 108).

- 68 Kromě toho je ustálenou judikaturou, že finanční důsledky, které mohou vyplývat pro členský stát z rozsudku vydaného v řízení o předběžné otázce neodůvodňují samy o sobě omezení časových účinků tohoto rozsudku (viz zejména výše uvedený rozsudek *Grzelczyk*, bod 52).
- 69 Soudní dvůr se totiž k tomuto řešení uchýlil pouze za přesně vymezených okolností, když jednak existovalo riziko závažných hospodářských dopadů způsobených obzvláště vysokým počtem právních vztahů založených v dobré víře na základě právní úpravy považované za platnou a účinnou a jednak se jevílo, že jednotlivci a vnitrostátní orgány byly vedeny k chování, které nebylo v souladu s právní úpravou Společenství z důvodu objektivní a závažné nejistoty ohledně dosahu ustanovení práva Společenství, nejistoty, ke které případně přispělo i samotné chování jiných členských států nebo Komise (viz výše uvedený rozsudek *Grzelczyk*, bod 53).
- 70 V projednávaném případě stačí konstatovat, že skutečnosti předložené Spojeným královstvím, jakož i německou a rakouskou vládou nemohou podepřít jejich argumentaci, podle které by tento rozsudek, pokud jeho časové účinky nebudou omezeny, mohl vést k podstatným finančním důsledkům pro členské státy. Číselné údaje, na které se odvolávaly tyto vlády, se totiž týkají zároveň i případů, které nejsou podobné případu, který vedl ke sporu v původním řízení.
- 71 V důsledku toho je třeba odpovědět na třetí otázku tak, že není na místě omezit časové účinky tohoto rozsudku.

K nákladům řízení

- 72 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů, Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) Podpora poskytovaná ať již ve formě dotovaných půjček, nebo stipendií studentům legálně pobývajícím v hostitelském členském státě a směřující k pokrytí jejich životních nákladů spadá do rozsahu působnosti Smlouvy o ES pro účely zákazu diskriminace stanoveného v prvním pododstavci čl. 12 ES.**

- 2) První pododstavec čl. 12 ES musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která poskytuje studentům nárok na podporu pokrývající jejich životní náklady, pouze pokud jsou usazeni v hostitelském členském státě, a přitom vylučuje, aby státní příslušník jiného členského státu obdržel jako student status usazené osoby, i když tento státní příslušník v hostitelském členském státě legálně pobývá a absolvoval tam podstatnou část svého středoškolského studia, a v důsledku toho si vytvořil skutečný vztah ke společnosti tohoto státu.**

- 3) Není na místě omezit časové účinky tohoto rozsudku.**

Podpisy.